

Abstracts

Brottsoffermyndighetens viktimologiska forskarkonferens

Norra Latin, Stockholm 2013-11-14

Metoder för att studera utsatta grupper

Workshop A

11.00 – 12.30

Karin Örmon: *Tidsgeografi- en metod för att screena våldsutsatta kvinnor i en allmänpsykiatrisk kontext?*

Simon Wallengren & Caroline Mellgren: *Resandefolkets utsatthet för (hat) brott, oro för brott och förtroende för rättsväsendet – en pilotstudie*

Mika Andersson & Caroline Mellgren: *Utsatthet och upplevelser av hatbrott – en jämförelse mellan studentpopulationer i Storbritannien och Sverige*

Tidsgeografi- en metod för att screena våldsutsatta kvinnor i en allmänpsykiatrisk kontext?

Karin Örmon, Doktorand i vårdvetenskap, fil mag, specialistsjuksköterska psykiatri, Institutionen för vårdvetenskap, Malmö högskola

Forskning har påvisat samband mellan psykisk ohälsa och utsatthet för våld, vilket innebär att personal som arbetar i en allmänpsykiatrisk kontext ofta möter kvinnor som varit utsatta under sitt livsförlopp. Däremot förblir erfarenheterna av våld oupptäckta på grund av bristande metoder och erfarenheter av att screena våld i psykiatriska kontexter.

Vi har använt oss av tidsgeografi för att belysa 11 våldsutsatta kvinnors livsförlopp. Samtliga kvinnor har vårdats i en allmänpsykiatrisk kontext och varit utsatta för psykisk, fysiskt och/eller sexuellt våld under sitt livsförlopp. Genom att använda oss av tidsgeografi är geografin ankare för minnet och det autobiografiska minnet aktiveras. Under en intervju används software programmet Geolife och en livslinje konstrueras tillsammans med kvinnan. Händelser som sociala händelser, stressfulla händelser, utsatthet för våld, förövare, psykisk ohälsa och vart kvinnorna vänt sig för stöd och hjälp markeras i kronologisk ordning på kvinnornas livslinje.

Då stressfulla händelser och utsatthet behandlas har förberedelserna, genomförandet samt avslut av intervjuerna genomförts med eftertanke och med fokus på kvinnornas psykiska välbefinnande. Vi har inför intervjun samtalat med varje kvinna om deras egna strategier för att hantera eventuell ångest och illabefinnande. Vi har även förhört oss om att samtliga kvinnor har någon att vända sig till vid behov av ytterligare stöd. Efter varje intervju har kvinnorna haft möjlighet att återhämta sig genom samtal.

Resultatet visar att tidsgeografi bidrar till betydande anamnestisk information som i sin tur bidrar till ökad förståelse och kunskap om våldsutsatta kvinnors erfarenheter samt deras livsförlopp. Tidsgeografi har även ett terapeutisk värde för den våldsutsatta kvinnan.

Resandefolkets utsatthet för (hat) brott, oro för brott och förtroende för rättsväsendet – en pilotstudie

Simon Wallengren*, Fil.kand.

Caroline Mellgren, Dr med vet., Institutionen för kriminologi, Malmö högskola

År 1999 erkände den svenska riksdagen ratificeringen av ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, genom detta erkändes romerna som en av fem nationella minoriteter i Sverige. Romerna har funnits i Europa i nästan 1000 år, och under en lång period, har de varit föremål för diskriminering och förtryck. Internationell forskning indikerar att romer i flera avseenden är en marginaliserad grupp med hög nivå av otrygghet, utsatthet för brott och lågt förtroende för rättsväsendet. Samtidigt är kunskapen om minoriteters utsatthet begränsad på grund av lågt deltagande i studier och svårigheter att få tillträde till grupperna. I föreliggande studie undersöks en delgrupp inom den nationella minoriteten romer, resandefolket, och deras utsatthet och oro för att utsättas för brott samt förtroende för rättsväsendet. Som datainsamlingsmetod användes en enkät som besvarades av 121 resande boende i Göteborgsregionen. Av resultaten framgick att resandefolket i stor utsträckning uppgav att de hade utsatts för brott. De rapporterade dessutom en hög oro för att utsättas för olika former av brottslighet samt att deras förtroende för rättsväsendet var lågt.

**Simon Wallengren, mastersstudent i Kriminologi vid Malmö högskola, själv resande och arbetar som utredande expert för Socialstyrelsens uppdrag att skriva socialstyrelsens vitbok om historiska övergrepp mot den nationella minoriteten romer i Sverige.*

Utsatthet och upplevelser av hatbrott – en jämförelse mellan studentpopulationer i Storbritannien och Sverige

Mika Andersson, doktorand i kriminologi och **Caroline Mellgren**, Dr med vet., Institutionen för kriminologi, Malmö högskola

Föreliggande projekt undersöker utsatthet och upplevelse av hatbrott inom en studentpopulation. Syftet är att bidra till ökad kunskap om förekomsten av hatbrott, upplevelser och definitioner av hatbrott, konsekvenser av utsatthet och behov av stöd. Syftet är även att belysa gruppsspecifika problembilder och mellangruppsliga skillnader avseende grupperna kön, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck, ursprung, religion och funktionsnedsättning.

Inom ramarna för projektet genomförs bland annat en enkätundersökning. Enkäten delas ut till cirka 12 000 studenter och samlas in i samband med ordinarie undervisning. Detta tillvägagångssätt ger i regel ett litet bortfall och därmed större representativitet. En nackdel med ett sådant tillvägagångssätt är att det kan upplevas som tvingande att besvara enkäten. Med hänsyn till frågornas känsliga natur och att undersökningen genomförs i klassrum är det därför viktigt att noga överväga om respondenternas integritet på något sätt är hotad. En rad åtgärder har vidtagits för att så långt som möjligt undvika detta. Frågeformuläret distribueras i fem olika versioner så att ingen annan ska kunna dra slutsatser om vad någon annan svarat utifrån var den svarar i formuläret. Formuläret innehåller så kallade utfyllnadsfrågor så att även den som inte har några erfarenheter av brott ska besvara lika många frågor. På så sätt tar det ungefär lika lång tid att besvara enkäten oavsett erfarenheter. Datainsamlingen pågår under 2013 och 2014.

Människohandel och prostitution

Workshop A **11.00 – 12.30**

Anne Kubai & Beth Ahlberg: *'Spiritually bound': 'folk religion', human trafficking and sexual exploitation of African women in Sweden*

Märta C. Johansson: *Människohandelsbrottets decennielånga metamorfos: Det (ideala) handlingsoförmögna offret*

Anna Hulusjö: *The Multiplicities of Prostitution Experience – Narratives about Power and Resistance*

'Spiritually bound': 'folk religion', human trafficking and sexual exploitation of African women

Anne Kubai, docent, Teologiska institutionen, Uppsala universitet

Beth Ahlberg, professor, Skaraborgsinstitutet

In 2008, headlines appeared in local newspapers in Sweden reporting what was a new phenomenon in the country – women held in prostitution through “voodoo” as the papers termed it. The papers explained how women trafficked from west Africa, mainly Nigeria were working not as ordinary commercial sex workers, but are kept in this type of work through “folk religion”, which was defined as a form of religion with its origin in Africa. In Gothenburg, the second largest city in Sweden, many of these women who had been trafficked via Italy had been working for a number of years for a woman to whom they were ritually bound. This paper investigates this phenomenon: the issue of women trafficking, the use of what the papers termed ‘folk religion’ in commercial sex and the way African religion was presented as voodoo. The study presents a peculiar case in the Swedish environment where commercial sex is a crime for men who in the Swedish language “buy sex”. Women who are trafficked for sexual exploitation are also exposed to horrific forms of violence both by the ‘madams’, pimps and clients. They live in great fear of breaking the bond that is sealed through the ‘packet’ and other Traditional African religious rituals. The Swedish understanding of ‘voodoo’ and what actually happens when women who have been trafficked are spiritually bound to work as commercial sex workers or even turned into sex slaves by their ‘keepers’ is an interesting point of enquiry.

Människohandelsbrottets decennielånga metamorfos: Det (ideala) handlingsoförmögna offret

Märta C. Johansson, Pol.dr., Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete, Örebro universitet

Människohandelsbrottet tillkom år 2002 och har därefter justerats 2004 och 2010. En av tillämpningssvårigheterna efter ändringarna år 2004 har rört de fall där de utsatta personerna exempelvis genom felaktig information om arbets- och ersättningsvillkoren vilseletts att komma till Sverige med syfte att de här skulle exploateras. Om exploateringen inte påbörjats anses inte människohandelsbrottet begått. Om den har påbörjats har de ansvariga ofta åtalats eller dömts till ansvar för det efterföljande utnyttjandet, exempelvis grovt koppleri, istället för själva människohandeln (processen där en person försatts i en situation där denne är tänkt att utnyttjas). Eftersom vilseledande anses vara den vanligaste rekryteringsmetoden påverkar tillämpningen en betydande grupp personer.

Bakgrunden till denna tillämpning av människohandelsbrottet kan härledas till motiven till den första kriminaliseringen år 2002. Brottet människohandel för sexuella ändamål tog avstamp i den internationella definitionen som anges i det s.k. Palermoprotokollet (2000), men ytterligare beskrivningar av brottsoffret lades till i de svenska motiven. Dessa har följt med i förarbetena till regleringen år 2004 och 2010. Utifrån den bild av människohandelsoffret som presenterats i motiven kräver domstolarna att åklagarna ska styrka att en viss form av relation mellan offer och förövare finns som berövat offret dess handlingsfrihet. Vilseledande når inte upp till den relation som anses krävas; om det tilltänkta brottsoffret kunnat lämna exploateringen bedöms också maktförhållandet vara otillräckligt. Domstolarna kräver att ett maktförhållande styrks även efter år 2010, då kontrollrekvisitet utmönstrades från BrB 4:1a. Vid fall som rör offer under 18 år ställer domstolarna också krav på att ”någon form av påverkan” på barnet ska styrkas. Bilden av att människohandelsoffret måste sakna valmöjligheter innebär att där offret fortfarande har handlingskraft och valmöjlighet anses inte människohandelsbrottet ha begåtts, trots att alla brottsrekvisit i BrB 4:1a styrkts. Eftersom ett vilseledande av ett tilltänkt offer inte automatiskt berövar personen dess valmöjligheter när denne väl står inför exploateringssituationen innebär detta rekvisit - som endast har stöd i förarbetena - att vilseledande neutraliserats som otillbörligt medel. Kravet på ett maktförhållande har lett till en sammansmältning mellan handlingsprocessen och den efterföljande exploateringen med ett antal effekter vid rättstillämpningen. Sammansmältningen döljer även behovet av särskild kriminalisering av

alla former av efterföljande utnyttjande, inte endast sexuellt sådant. Lämpliga brott vid lagföring av tvångsarbete saknas exempelvis, i strid med Sveriges internationella åtaganden.

Denna studie utgör sista delen i forskningsprojektet *Att skilja mellan offer: Ett brottsofferperspektiv på människohandel och människohandelsliknande brottslighet* finansierat av Brottsofferfonden. Alla fall där ansvar för människohandelsbrottet prövats i både tingsrätten och hovrätten mellan åren 2002-2012 har granskats för att identifiera tillämpningssvårigheter och de grunder som domstolarna angett för sin tillämpning av brottet. Projektet använder ett brottsofferperspektiv som sökt identifiera hur skyddet ser ut och där det bör stärkas ytterligare i enlighet med Sveriges nationella och internationella förpliktelser.

The Multiplicities of Prostitution Experience – Narratives about Power and Resistance

Anna Hulusjö, doktorand, Fakulteten för Hälsa och Samhälle, Malmö högskola

This thesis is not primarily about ‘the rights and wrongs of prostitution’, at least not as they are conveyed in the prostitution debate, rather it is about how women involved in prostitution narrate and make sense of their experiences, and how their narratives and experiences are enabled and constrained by dominant narratives about prostitution. Stating that I am not primarily concerned with ‘the rights and wrongs of prostitution’, does not imply that I have not attempted to convey something about prostitution. Rather it implies that I have attempted to shift the focus from what prostitution is (work or violence, empowerment or exploitation), the topic of most prostitution debate, to how prostitution operates. How power relations, knowledges, discourses and practices interconnect in making particular forms of prostitution and particular ways of making sense of prostitution experience possible.

The study is situated on the feminist narrative field and is constituted of interviews with twenty women with prostitution experience. The research participants are of different age, class background and prostitution sector. Their prostitution experience range from a few months two twenty plus years. Instead of treating the participants’ narratives as reflections of an assumed prostitution ‘reality’ I have explored what the participants do as they narrate their experience. Viewing their narratives as technologies of the self I have explored how the participants, through their narratives, construct their identities and make sense of their experiences and their lives. I have taken a particular interest in how the participants’ narratives are both entangled with and positioned against dominant narratives about prostitution and ‘the prostitute’. By engaging with the participants’ narratives I have explored the power and domination of the institution of prostitution and the multitude of tactics that the participants employ in order to negotiate, resist and destabilize power and domination.

The participants’ narratives contain complexities, contradictions and multiple meanings; prostitution is described as both enabling and constraining. The participants spoke of how the institution of prostitution produced different experiences of being constituted as a ‘commodified body’, an ‘appropriate target for violence/undeserving victim’ and a stigmatised identity. Depending on their spatial/social location and personal biography the participants they were more or less able to manage the emotional and physical risks that prostitution involves.

Våldsutsatta barn och unga

Workshop B 13.30 – 15.30

Monica Hartzell: *Barnabus utifrån kommunikativ verksamhetsanalys. Barnförhöret på mikronivå*

Ole Hultmann: *Family Violence (FV) and Other Potentially Traumatic Experiences (IPE) among Nine to Seventeen-year-Old Children Attending a Child Mental Health Clinic (CAMH)*

Joakim Sturup: *Utvecklingen av dödligt våld mot barn mellan 1990 och 2012*

Eva Wendt: *Vuxna, ungdomar och barn som lever med våld: Bemötande och handläggande inom hälso- och sjukvården i Västra Götalandsregionen*

Barnahus utifrån kommunikativ verksamhetsanalys. Barnförhöret på mikronivå

Monica Hartzell, Leg psykolog, leg psykoterapeut, specialist i klinisk psykologi, dr i medicinsk vetenskap, Institutionen för neurovetenskap, avd barn- och ungdomspsykiatri, Uppsala universitet samt Dialogisk praxis AB

Barnahus i Sverige är en samarbetsverksamhet mellan socialtjänst, rättsväsende (polis, åklagare och advokater) och landsting (barn- och ungdomspsykiatri och barnmedicin) med barns bästa i fokus. Även rättsmedicin har uppgifter i samarbetet. När det finns misstankar om att ett barn kan ha utsatts för fysiska eller sexuella övergrepp görs det en intervju/ett förhör med barnet på Barnahus.

Samverkansparterna har möjlighet att följa samtalet i ett medhörningsrum. Förhöret hålls av en förhørsledare från polisen, som ska ha genomgått en särskild utbildning på Polishögskolan.

Utbildningen skapades innan Barnahus kom till, och syftade till att öka möjligheterna att erhålla en sammanhållen och detaljerad berättelse från barnets sida utan att ställa styrande frågor. I och med Barnahus' införande har syftet med intervjun utvidgats till något mer än att bara att skapa underlag för en fortsatt rättsprocess. Den ska även tydliggöra barnets behov av skydd, vilket är socialtjänstens ansvar, och barnets behov av stöd och hjälp på ett psykologiskt plan, där BUP står som närmast ansvarig för att erbjuda detta. Det betyder att barnets berättelse om sin situation behöver innehålla fler element än dem rättsväsendet är intresserat av.

Samtal med barn är något som sker inom en rad verksamheter. Allmänt sett har vi noterat en stor efterfrågan när det gäller kunskap om hur man förhåller sig för att hjälpa barn att komma till tals.

I forskningsprojektet som nyligen godkänts av Etikprövningsnämnden kommer vi att studera förhör som gjorts med barn på Barnahus. Förhören spelas alltid in av polismyndigheten för att barn under en viss ålder eller med vissa svårigheter ska slippa delta i de eventuella domstolsförhandlingarna. Vi kommer att få tillgång till ett antal förhör som vi ämnar analysera på mikronivå. Vi kommer att studera vad som sker i interaktionen mellan barn och förhørsledare. Särskilt fokus kommer att läggas på barnens egna initiativ i samtalet och hur dessa fångas upp av förhørsledaren.

Projektet syftar till att bidra med kunskap som kan vara till nytta för att utveckla formerna för det dagliga arbetet i förhöret/intervjun. Vi förväntar oss att få svar och insikter vad gäller hur barn styrs av de vuxnas förhållningssätt och de vuxnas upplevda krav på hur samtal ska gå till eller vad de borde ge. Omständigheterna i samband med intervjun kan ha betydelse, liksom barnets kommunikativa förmåga och behov av samtalsstöd. Resultaten kan vara användbara i en rad verksamheter där det förekommer samtal med barn. De kommer att presenteras i artiklar, vid föreläsningar och andra sammankomster samt i undervisningsmaterial.

Den planerade presentationen kommer att beskriva projektets upplägg mer i detalj och på vilket sätt projektet bygger vidare på tidigare forskning. Någon pilotundersökning har inte hunnit göras, men för att visa vilken sorts resultat som projektet kan leda fram till, kommer jag att redogöra för en analys av ett samtal där en pojke och hans mamma besöker BUP för första gången och träffar en psykiater. Vi kommer att kunna se hur de vuxna missar barnets försök att komma till tals. Det kommer även att framgå hur pojken försöker anpassa sig till det han tror att de vuxna vill höra, även om det är något annat som är viktigt för honom.

Family Violence (FV) and Other Potentially Traumatic Experiences (IPE) among Nine to Seventeen-year-Old Children Attending a Child Mental Health Clinic (CAMH)

Ole Hultmann, Fil. lic., leg psykolog, leg psykoterapeut, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet

The purpose of this study was to compare children attending CAMH who had been exposed to FV, and/or IPE, with children reporting no such experiences. Using an adapted version of the Life Incidence of Traumatic Events questionnaire (LITE), 308 consecutively enrolled nine to seventeen-year-old patients were routinely asked about their experiences of FV and IPE. Data on psychiatric symptoms, impairment, diagnoses and global assessment functioning were collected. Experiences of interpersonal violence were reported by 77 percent of the patients: FV and IPE (33 %), FV only (15 %), IPE only (27 %), no such experiences (25 %).

Further data analyses will address whether those who have been exposed to FV and/or IPE:

- report more mental health problems
- receive different diagnoses and/or more often suffer from psychiatric comorbidity
- differ regarding gender age, migration, habitation, custody arrangements, reason or origin of referral

compared to non-exposed patients .

We recommend that staff in CAMHs routinely ask about experiences of FV and IPE. Given the magnitude of the problem and its importance for correct case management, there is a need for more studies on exposure to FV and IPE in CAMH and its relation to psychiatric symptomatology.

Utvecklingen av dödligt våld mot barn mellan 1990 och 2012

Joakim Sturup, Socionom, Med.dr., Rättspsykiatriska avdelningen i Stockholm, Rättsmedicinalverket

Introduktion

Dödligt våld utgör 4% av dödsfallen bland barn 0 till 14 år i Sverige och är den femte vanligaste dödsorsaken (Hjern & Bremberg, 2002). Förekomsten av dödligt våld mot barn har minskat i stora delar av världen (Sturup & Granath, 2013) och även i Sverige (Ryning, 2004; Granath, 2012; Sturup, 2012). Denna presentation avser att beskriva på vad sätt det dödliga våldet mot barn har minskat i Sverige

Metod och material

Data från två pågående populationsbaserade studier gällande dödligt våld mot barn kommer att presenteras. En av studien baseras på data från European Homicide Monitor-datasetet och undersöker åren 1990-1996 och 2002-2008. Den andra studien finansieras av Brottsoffermyndigheten och fokuserar på utvecklingen av dödligt våld mot barn med speciellt fokus på myndighetskontakter och utvärderar tidsperioden 1990 till 2012. Barn definieras en individ mellan 0 och 14 år. Data presenteras genom deskriptiv statistik och för att utvärdera den genomsnittliga förändringen över tid genomfördes en Poisson regressionsmodell i STATA med år som oberoende variabel, antal barn under 15 år som exponeringsvariabel och antal fall av dödligt våld som beroende variabel. Analysen resulterar i ett utfallsmått kallat Incidence Rate Ratio (IRR) som presenteras med en 95% konfidensintervall (95% CI).

Resultat

Under åren 1990-1996 var det 62 fall (9 per år) av dödligt våld mot ett barn 0–14 år och under åren 2002-2008 33 fall (5 per år) vilket ger en total på 95 fall av dödligt våld mot barn under den studerade perioden. Detta resulterar i en populationsbaserad förekomst på 0.42 fall av dödligt våld mot barn per 100 000 barn. Förekomsten per 100 000 barn under 15 års ålder var 0.55 mellan 1990 och 1996 och

0.29 mellan 2002 och 2008. Endast fyra av fallen var inte polisiärt uppklarade med en uppklaringsprocent på 96%. Regressionsmodellen resulterade i en årlig minskning mellan 1990 och 2012 på 4% (IRR=.96; 95% CI .93-.98). Av de 62 fallen i den första perioden hade 24 gärningspersoner tagit sina liv (39%), medan motsvarande siffra för den senare gruppen var 7 av 33 gärningspersoner (21%). Resultaten tyder på att orsaken för reduktionen av dödligt våld mot barn beror på en minskning i antal mord-själv mord.

Referenser

Granath S (2011) Det dödliga våldets utveckling. Fullbordat och försök till dödligt våld i Sverige under 1990- och 00-talet. Rapport 2011:5. Brottsförebyggande rådet, Stockholm.

Hjern A & Bremberg S (2002) Social aetiology of violent deaths in Swedish children and youth. J Epidemiol Com Health 56:688-692.

Ryning M (2004) Dödligt våld mot barn – mindre nu än förr. Valfärd 4: 18-19.

Sturup J & Granath S. (2013) Child homicides in Sweden 1990-1996 and 2002-2008. Manuskript under review.

Sturup J (2012) Utvecklingen av det dödliga våldet mot barn under 1990-talet och 2000-talet. C-uppsats i Kriminologi, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.

Vuxna, ungdomar och barn som lever med våld: Bemötande och handläggande inom hälso- och sjukvården i Västra Götalandsregionen

Eva Wendt, barnmorska, projektledare, Med.Dr., VKV Västra Götalandsregionens kompetenscentrum om våld i nära relationer.

Västra Götalands kompetenscentrum om våld i nära relationer (VKV) har uppdrag att initiera och bedriva forskning med anknytning till klinisk hälso- och sjukvårdsverksamhet i Västra Götalandsregionen samt att bedriva utbildning och metodutveckling för regionens samtliga hälso- och sjukvårdsanställda. Hälso- och sjukvården har ett ansvar att upptäcka och hjälpa vuxna, ungdomar och barn som är eller har varit utsatta för våld eller som lever med våld. För att tydliggöra hur det ser ut i Västra Götaland, tog VKV initiativ till denna studie som inbegriper personal som har direkt patientkontakt och arbetar på mödravårdscentral (MVC), barnavårdscentral (BVC) eller ungdomsmottagning (UM) inom Västra Götalandsregionen (VGR). I studien undersöks hur personalen tar upp frågor om våld, vilka åtgärder som vanligen vidtas, deras upplevda behov av vidareutbildning inom ämnesområdet samt om nuvarande organisation är optimal.

Vid viktimologiska konferensen presenteras preliminära resultat från ungdomsmottagningarna i VGR. Resultatet av studien i sin helhet kommer att ligga till grund för utvecklingsarbete och utbildningsinsatser som stöd för att öka kvaliteten i bemötande och omhändertagande av våldsutsatta samt för att förbättra dokumentation inom detta område. Om hälso- och sjukvården kan fånga upp och hjälpa vuxna, ungdomar och barn som är våldsutsatta eller lever med våld, skulle mycket lidande kunna sparas men det skulle också innebära stora ekonomiska vinster för samhället.

Mäns våld mot kvinnor

Workshop B

13.30 – 15.30

Mariana Dufort: *Psykosocial hälsa och vårdutnyttjande hos kvinnor med och utan erfarenhet av våld i hemmet – resultat från folkhälsoenkäten*

Sara Helmersson: *Att peppa men inte ta över? Stödsamtal som syftar till våldsutsatta kvinnors 'empowerment' inom kommunala specialistenheter*

Rebecca Willén: *Individualisering av upprepade övergrepp: Hur många tillfällen minns man och går det att minnas fler?*

Ulla Beijer: *Forced to commit criminal acts – one of many faces of male violence against women with substance abuse problems*

Psykosocial hälsa och vårdutnyttjande hos kvinnor med och utan erfarenhet av våld i hemmet – resultat från folkhälsoenkäten

Mariana Dufort, Doktorand, Institutionen för klinisk neurovetenskap, CPF; Centrum för psykiatrforskning, Karolinska Institutet

Mäns våld mot kvinnor är ett globalt samhällsproblem som utgör ett allvarligt hot mot kvinnors liv och hälsa. Trots detta uppskattas att en stor andel av de våldsutsatta i en nära relation inte identifieras som våldsutsatta av samhället.

Syftet med föreliggande studie är att undersöka psykosocial hälsa och utnyttjande av sjukvård bland kvinnor med en historia av våld i hemmet jämfört med kvinnor utan våldserfarenheter.

Metod: Statens folkhälsoinstitut distribuerar årligen sedan 2004 en nationell folkhälsoenkät vars syfte är att skapa en bild av den generella hälsan i Sveriges befolkning. Folkhälsoenkäten distribueras även i vissa län där samma data insamlas från ett representativt urval av regionens befolkning. Analyser i föreliggande studie är baserade på regional och nationell data från folkhälsoenkäten åren 2004 till 2009. Jämförelser mellan kvinnor som rapporterar om våld i hemmet och kvinnor som inte rapporterar om sådana erfarenheter har genomförts vad gäller demografiska faktorer, psykisk hälsa, social situation och tillit till vårdgivare samt sjukvårdutnyttjande.

Resultat: Sammanfattningsvis framkommer i studien att det i ett befolkningsrepresentativt urval finns en högre belastning avseende hälsa och sociodemografiska omständigheter hos de kvinnor som rapporterat om våld i hemmet jämfört med de som inte rapporterat våldsutsatthet. Vidare framkommer att det finns en lägre tillit till vårdgivare bland våldsutsatta än icke utsatta kvinnor men en högre sjukvårdsutnyttjande. Det är därför angeläget att från samhällets sida öka förtroendet hos de kvinnor som har erfarenhet av våld i hemmet för att på så sätt öka deras möjligheter att tillgodose sig stöd och insatser.

Att peppa men inte ta över? Stödsamtal som syftar till våldsutsatta kvinnors 'empowerment' inom kommunala specialistenheter

Sara Helmersson, Doktorand, Socialhögskolan, Lunds universitet

Hur arbetar kommunalt anställda behandlare med 'empowerment' för kvinnor som utsatts för våld i nära relationer? Vilka arbetsmetoder innefattas? Finns det vissa situationer och personer för vilka dessa metoder är mindre lämpliga och vilken typ av stöd erbjuds dessa stödsökande? Vilka konflikter kan ett empowerment-inriktat arbetssätt tänkas lösa?

Presentationen är en del av forskningsprojektet Vad innebär 'empowerment' för personer som utsatts för våld i nära relationer? som finansieras av Brottsofferfonden. Empirin består av observationer, intervjuer och dokument samt en enkät riktad till representanter från svenska kvinno- och brottsofferjour samt kommunala stödverksamheter för personer som utsatts för våld i nära relationer (N=207).

Empowerment är ett vanligt förekommande begrepp inom socialt arbete, både i forskning och praktik. Sedan år 2001 finns empowerment med i definitionen av socialt arbete som den internationella organisationen för socialhögskolor (IASSW) och den internationella federationen för socialarbetare (IFSW) står bakom. Det är ett mångtydigt begrepp som har positiva konnotationer men det råder osäkerhet kring begreppets innebörd och användning i de verksamheter som stödjer våldsutsatta kvinnor som ingår i min enkätstudie. Vad som emellertid är tydligt är att empowerment i huvudsak uppfattas som ett verktyg för individuell, snarare än kollektiv, förändring. Det finns röster som tar upp social förändring och maktkänslighet men förväntade kommentarer om problematiska maktrelationer

och svårigheter att arbeta med empowerment inom stödverksamheter kopplade till kommunernas socialtjänst, saknas helt. Empowerment förekommer i vissa kommunala policydokument och under intervjuerna förhåller sig behandlarna generellt sett positiva och uttrycker att de jobbar med empowerment i stödsamtalen med kvinnor. Empowerment är emellertid inget levande begrepp som problematiseras och diskuteras mellan kollegor, men principen eller arbetsmetoderna som anges för att uppnå empowerment är högst närvarande. En bärande tanke som lyfts fram i det empiriska materialet som helhet, är att kvinnorna inte blir hjälpta i längden av för mycket direkt praktisk hjälp. Behandlarna från de kommunala stödverksamheterna menar att de, för att uppnå empowerment, lyssnar på kvinnornas berättelser, lyfter fram deras egna resurser, uppmuntrar och stödjer dem till att göra det mesta jobbet själva. Det görs emellertid undantag från principen. Exempelvis i mötet med mycket resurssvaga eller, i vissa fall, resursstarka kvinnor. Denna individinriktade samtalsversion av empowerment, där det praktiska stödet är sekundärt, överensstämmer väl med den officiella bilden av kommunalt stöd för våldsutsatta personer som en professionell samtalsbehandling. Ansatsen är professionaliseringsfrämjande och upprätthåller ett gränsarbete gentemot de ideella ofta ideologiskt burna kvinnojourerna. Samtidigt hanterar ansatsen kritiken mot att våldsutsatta kvinnor reduceras till passiva offer. Bilden av det kommunala stödet är dock flerdimensionell och under fältarbetet kunde flexibla, utåtriktade och praktiska arbetsuppgifter bortom de empowerment-inriktade samtalen urskönjas – centrala delar av arbetet som inte lyfts fram och värdesätts på grund av det pågående gräns- och professionaliseringsarbetet.

Individualisering av upprepade övergrepp: Hur många tillfällen minns man och går det att minnas fler?

Rebecca Willén, Doktorand, Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet

Willén, R.^a, Granhag, P.A.^a, Strömwall, L.^a, & Fisher, R.^b

^a Psykologiska institutionen, Göteborgs Universitet, Sverige

^b Psykologiska institutionen, Florida International University, USA

Bakgrund: Målsägare i utredningar om upprepat våld (t.ex. partnervåld) bör individualisera enskilda våldstillfällen, så den tilltalade får möjlighet att motbevisa målsägandets sagan (NJA 2010, s 671). Kravet på individualisering kan således anses rimligt ur ett juridiskt perspektiv. Ur ett minnespsykologiskt perspektiv är det dock komplicerat då minnen av upprepade händelser tenderar smälta samman till en generell bild av hur händelserna brukar utspela sig (Schank & Abelson, 1977). Detta gäller för vardagliga företeelser som restaurangbesök, men också för svåra händelser som våld. Eftersom tidigare forskning (Philips & Fisher, 1998) har visat att minnesledtrådar (eng. ”cues”) kan öka mängden (korrekt) ihågkommen information om upprepade händelser, så var fokus för denna studie hur man kan underlätta individualisering med hjälp av olika typer av minnesledtrådar. Vidare undersökte vi hur många enskilda tillfällen man kan förvänta sig att en person kan individualisera.

Metod: 95 tandvårdspatienter intervjuades två gånger var om de tandvårdsbesök de gjort under senaste tio åren. Minnenas korrekthet kontrollerades mot tandvårdsjournalerna. Vi undersökte effekten av tre slags minnesledtrådar: Detaljerade situationsledtrådar vs. Kategoriska situationsledtrådar vs. Jämförelseledtrådar. Situationsledtrådarna samlades in i en förstudie där deltagare ombads lista tandvårdsbesök de mindes att de gjort. Därefter ombads de skriva ned vad som gjorde att de kom ihåg just dessa besök. Dessa svar kategoriserades och skapade situationsledtrådarna. De kategoriska situationsledtrådarna utgjordes av kategorirubriker (t.ex. ”Tänk tillbaka på sådant du pratat om med personalen”). De detaljerade situationsledtrådarna innehöll, förutom kategorirubrikerna, även citat från förstudien (t.ex. ”Jag lovade tandläkaren att sluta snusa”). Jämförelseledtrådarna var sådant som idag ofta används av förhørsledare (t.ex. ”Tänk tillbaka på om något besök skiljer sig från de övriga”).

Preliminära resultat: De personer som tagit del av situationsledtrådarna mindes något fler besök än jämförelsegruppen (skillnaden var dock inte signifikant, $p = .053$). 72 % av deltagarna kunde individualisera 3 till 8 besök. Några hade gjort över femtio besök men kunde trots det inte individualisera fler än tre av dem. På gruppnivå ökade dock antalet individualiserade besök ju fler besök totalt som personen uppskattade att hen gjort. Vidare fann vi att de deltagare som gjort många tandvårdsbesök ofta underskattade hur många de faktiskt hade gjort.

Slutsatser: Situationsledtrådar har god potential att vara effektiva komplement till redan etablerade förhörstekniker, för att underlätta målsägares minneshämtning i utredningar om upprepat våld. Antalet individualiserade besök ökade något ju fler besök patienten trodde sig ha gjort, men den praktiska signifikansen kan ifrågasättas. Resultaten diskuteras utifrån deras betydelse för bedömningar av tillförlitlighet och trovärdighet i ärenden om upprepat partnervåld.

Forced to commit criminal acts – one of many faces of male violence against women with substance abuse problems

Ulla Beijer, Dr in med/PhD, post doc, socionom, Institutionen för Kvinnors och Barns hälsa Karolinska Institutet, Astrid Lindgrens barnsjukhus

Beijer Ulla (1), Scheffel Birath Christina (2, 3), Af Klinteberg Britt (1, 4, 5)

1) Department of Women's and Children's Health, Karolinska Institute, Stockholm, Sweden

2) Stockholm Centre for Dependency Disorders, Stockholm, Sweden

3) Area of Psychology of Religion, Uppsala University, Uppsala, Sweden

4) Public Mental Health and Meaning Research Area, Impact Research Programme, Uppsala University, Uppsala, Sweden

(5) Centre for Health Equity Studies, Stockholm University/Karolinska Institute, Stockholm, Sweden

The aim of this study is to investigate the extent to which women with substance abuse problems have been exposed to male violence; homeless women (HW) and women with residences (WR). 79 women were interviewed: 91% had experienced different kinds of male violence. Of those, 71% reported 'Countless occasions of violent events', and 46% reached the criteria for symptoms of PTSD. Forty-six percent who had been forced to commit criminal acts were more likely to be homeless, and drug addicts, had seen domestic violence in childhood, and had been victims of sexual violence.